

FRANZ KAFKA - PROMĚNA

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

existenciální povídka (próza, epika)

Literární směr:

vydáno r. 1915 – ještě za autorova života; existencialismus

Slovní zásoba:

spisovný a mírně zastaralý jazyk (přechodníky), který je čtenáři snadno pochopitelný

Stylistická charakteristika textu:

silné existenciální prvky (úvahy nad vlastní existencí, pocit bezvýchodnosti situace); brilantní vykreslení tísnivé a bezvýchodné situace hlavního hrdiny; prvky tragikomedie; nadpřirozený a absurdní prvek (proměna v obří hmyz); velice málo přímé řeči

Vypravěč:

vypravěčem je sám autor – vnější nezávislý pozorovatel děje (-er forma)

Postavy:

ŘEHOŘ SAMSA: obchodní cestující; je pracovitý a dobromyslný; klasický Kafkův hrdina – díky absurdním okolnostem se dostává do bezvýchodné situace; uvažuje sice racionálně, ale přesto je nucen přemýšlet nad svým životem, nad budoucí existencí; prožívá vnitřní boj, protože mu nikdo z příbuzných nerozumí a všichni se ho bojí, on s tím přitom nemůže nic udělat; MARKÉTA: Řehořova sestra; zpočátku je velice citlivá a Řehoře v hmyzím těle stále považuje za svého bratra, postupně s ním však tento soucit ztrácí; MANŽELÉ SAMSOVI: rodiče Řehoře a Markéty; POSLUHOVAČKA: svérázná; Řehoře v podobě hmyzu se nebojí; PODNÁJEMNÍCI; aj.

Děj:

obchodní cestující Řehoř Samsa se probouzí a zjišťuje, že se proměnil v obří hmyz → je odhalen svojí rodinou (rodiči a sestrou) → je schován do pokoje, kde se ocitá sám se svými myšlenkami → přemýšlí s chladnou hlavou a nepropadá panice, myslí na reálné situace (např. přemýšlí o tom, jak půjde jako obří hmyz druhý den do práce) → Řehoř sice stále rozumí lidské řeči, ale jemu samotnému rozumět není → rodina se brzy dostane do tíživé situace, jelikož je Řehoř přestal žít → o Řehoře se stará pouze jeho sestra Markéta (i před ní se však Řehoř schovává, aby ji zbytečně neděsil), ale nejvíce si na podivnou situaci zvykne rázná posluhovačka → Řehořův otec je nucen se vrátit do práce → Markéta chce z Řehořova pokoje vystěhovat nábytek (v dobrém úmyslu – aby mohl lézt po stěnách), ale matka se obává, že by to Řehořovi naznačilo, že už ho odepisují → když se Řehoř snaží bránit svůj milovaný obraz, matka omdlí a otec po něm začne házet jablka, čímž ho ošklivě poraní → poté se Řehořův zdravotní stav už jen zhoršuje → na rodinu doléhá obrovský tlak, Markéta chce dokonce Řehoře odstranit → do bytu se v tuto těžkou dobu nastěhují podnájemníci, kteří však Řehoře zahlédnou a utečou → ve stejný den Řehoř umírá, druhý den ho nalezne posluhovačka a jeho tělo vyhodí → celé rodině se velice uleví, načež, zbaveni tlaku, začínou plánovat lepší budoucnost

Kompozice:

kompozice vyprávění je chronologická (děj na sebe časově navazuje); povídka je členěna do 3 kapitol

Prostor:

děj se celý odehrává v městském bytě

Čas:

děj se odehrává během několika dní

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

povrchní měšťanské chování – postupně odchýlení od něčeho, co je nám nepříjemné, přestože uvnitř je to čisté a dobré; zobrazení bezvýchodného stavu osamělosti a odlišnosti

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

probíhá 1. světová válka (1914-1918)

Kontext dalších druhů umění:

MALBA: Alfons Mucha (1860-1939); Vojtěch Hynais (1854-1925) – autor opony Národního divadla; SOCHAŘSTVÍ: Josef Václav Myslbek (1848-1922)

Kontext literárního vývoje:

u nás začínal tvořit mladý Karel Čapek, dále např. Alois Jirásek nebo Jaroslav Hašek

AUTOR

Život autora:

Franz Kafka (1883-1924) – pražský, německy píšící spisovatel židovského původu; přední představitel existencialismu a modernismu a jeden z nejvlivnějších autorů 20. stol.; nar. se na pražském Starém Městě (otec byl židovský velkoobchodník) → německé gymnázium → studium práv (1901-1906) → r. 1902 se setkal s Maxem Brodem (→ celoživotní přátelství) → od r. 1907 pracoval v pojišťovně (úspěchy) → vztahy s několika ženami → r. 1917 onemocněl tuberkulózou → r. 1922 opustil zaměstnání → pobyty v sanatoriích v Německu, Rakousku, Itálii, Švýcarsku i na Slovensku → r. 1923 se odstěhoval do Berlína → r. 1924 zemřel na tuberkulózu hrtnu v rakouském sanatoriu v Kierlingu; ZAJÍMAVOSTI: v závěti si přál, aby byla jeho dosud nevydaná díla zničena – Max Brod toto přání nerespektoval a díla, k nimž měl přístup, vydal

Vlivy na dané dílo:

existencialismus

Vlivy na jeho tvorbu:

špatný vztah s otcem; vlastní pesimistické pocity; Johann W. von Goethe; Friedrich Nietzsche; Fjodor M. Dostojevskij; Ch. Dickens; Gustave Flaubert

Další autorova tvorba:

tvořil zejména existenciální díla; část jeho děl byla vydána ještě za jeho života, část posmrtně; VYDÁNO ZA JEHO ŽIVOTA: Topič; Venkovský lékař; aj.; VYDÁNO POSMRTNĚ: Dopis otci, Zámek, Amerika, Proces, aj.; významnou částí jeho tvorby jsou i různé dopisy a zejména soukromý deník

Inspirace daným literárním dílem (film, dramatizace, aj.):

FILM: dílo bylo několikrát převedeno do filmové podoby, většinou však šlo o nepřiliš známé krátké nebo animované snímky; OPERA: Metamorphosis (opera; 1983) – Brian Howard; DRAMATIZACE: dílo bylo několikrát převedeno i do divadelní podoby

Jak dílo inspirovalo další vývoj literatury:

celá Kafkova tvorba ovlivnila v mnoha směrech moderní lit. (konkrétně např. Vladimira Nabokova, Gabriela Garcíu Márqueze, Alberta Camuse, aj.)

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

dílo bylo společně s celou autorovou tvorbou mírně zapomenuté, ale během 20. stol. se postupně dostalo do povědomí veřejnosti a získalo svět. věhlas

Dobová kritika díla a její proměny:

dnes je dílo nejen odborníky řazeno mezi vrcholy Kafkovy tvorby

Aktuálnost tématu a zpracování díla:

aktuálnost přetrvává hlavně díky jednoduchému zpracování, složitý psycholog. a filozof. výklad díla však dnes může být pro čtenáře poměrně složitý

SROVNÁNÍ

Srovnání s vybraným literárním dílem:

dílo lze srovnat s jiným autorovým existenciálním dílem, např. román Proces, ve kterém také najdeme stísněnou atmosféru bezvýchodné situace, úvahy a pochybnosti nad vlastní existencí, apod.

povídka - prozaický žánr; má menší rozsah a většinou také jednodušší děj než román

existencialismus - směr, který vznikl po 1. svět. válce (po r. 1918); ZNAKY TVORBY: zoufalý a izolovaný člověk; obava z další existence; nevyhnutelnost smrti, apod.; PŘEDCHUDCE: Fjodor M. Dostojevskij; PŘEDSTAVITELE: Franz Kafka, Samuel Beckett, Albert Camus, Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir, aj.

modernismus - umělecké hnutí, které vzniklo jako vzpoura proti tradicím; např. Franz Kafka